

JUSTIITS- JA DIGIMINISTEERIUM

Kadri Nõmm
Riigikohus
Kadri.Nomm@riigikohus.ee

Teie 05.09.2025 nr 5-25-26
Meie 03.10.2025 nr 10-3/7368

Arvamus PSJV asjas nr 5-25-26

Täname võimaluse eest esitada oma seisukoht. Vastame Riigikohtu küsimustele põhiseaduslikkuse järelevalve asjas nr 5-25-26, mis on algatatud seoses Harju Maakohtu 12.08.2025. a otsusega tsiviilasjas nr 2-24-1214, millega tunnistati põhiseadusega vastuolus olevaks ning jäeti kohaldamata pankrotiseaduse § 100³ lg 4 p 1.

1. Kas käesolevas asjas on alust jätta PankrS § 100³ lg 4 p 1 täielikult või osaliselt kohaldamata vastuolu tõttu EL õigusega?

Üldjuhul ei ole alust PankrS § 100³ lg 4 p 1 kohaldamata jätta, sest säte tugineb seadusjõu põhimõttele (*res judicata*), mida tunnustab nii Eesti õigus kui ka Euroopa Liidu õigus. Euroopa Kohtu praktika (Profi Credit, Ibercaja Banco, Raiffeisen Bank, C-178/23) rõhutab samuti jõustunud kohtulahendite siduvuse olulisust õiguskindluse ja menetlusökonoomia tagamisel.

Erandlikult võib probleem tekkida olukordades, kus varasem menetlus ei taganud tarbijale tõhusat kaitset – näiteks kui ebaõiglasi lepingutingimusi ei kontrollitud, otsus ei olnud põhjendatud või tarbijat ei teavitatud edasikaebe võimalusest. Sellisel juhul ei saa vastuolu kõrvaldada kooskõlalise tõlgendamise teel ning kohus peab EL õiguse ülimuslikkuse põhimõttest lähtudes normi konkreetse vaidluse lahendamisel kohaldamata jätma ja rakendama vahetult EL õigust, et tagada tarbija õiguste tegelik ja tõhus kaitse.

Ringkonnakohtu lahendist nähtub, et maakohus ei kontrollinud pankrotimenetluse käigus, kas tarbijakrediidi tunnustega nõude kohta esitatud kohtulahend kajastab piisavaid, st vähemalt kokkuvõtvaid põhjendusi. Seega käesolevas asjas on minu hinnangul alust jätta PankrS § 100³ lg 4 p 1 täielikult kohaldamata.

2. Kui vastus esimesele küsimusele on jaatav, siis milliste EL normidega on PankrS § 100³ lg 4 p 1 vastuolus? Kas tegemist on *acte clair* või *acte éclairé* olukorraga?

PankrS § 100³ lg 4 p 1 võib olla vastuolus Euroopa Liidu õigusega ulatuses, milles see takistab tarbijal tugineda oma EL õigusest tulenevatele õigustele. Asjakohased sätted on eelkõige direktiivi 93/13/EMÜ artikkel 6 lõige 1, mille kohaselt ebaõiglased tingimused ei seo tarbijat, ning artikkel 7 lõige 1, mis kohustab liikmesriike tagama tõhusad mehhanismid ebaõiglaste tingimuste vastu. Samuti tuleb arvestada EL põhiõiguste harta artikliga 47, mis tagab õiguse tõhusale kohtulikule kaitsele, ning tõhususe põhimõttega, mille kohaselt ei tohi riigi menetlusnormid muuta tarbija õiguste kasutamist võimatuks või ülemäära raskeks.

Euroopa Kohtu praktika (sh Profi Credit, Ibercaja Banco, Raiffeisen Bank, C-178/23) on selles küsimuses piisavalt selge: üldreeglina on *res judicata* põhimõte kaitstud, kuid erandiks on olukorrad, kus tarbijal ei olnud varasemas menetluses tegelikult võimalik oma õigusi kaitsta, näiteks kui

ebaõiglaste tingimuste sisuline kontroll puudus, otsus oli põhjendamata või tarbijat ei teavitatud edasikaebe võimalusest.

Kokkuvõttes on tegemist pigem *acte éclairé* olukorraga, kuna Euroopa Kohus on sarnastes asjades korduvalt selgitanud, et kohtul tuleb tagada tarbija õiguste tõhus kaitse ning jätta siseriiklik norm kohaldamata ulatuses, milles see seda takistaks.

3. Kui PankrS § 100³ lg 4 p 1 on vastuolus EL õigusega, siis kas ta on asjassepuutuv PSJKS § 14 lg 2 mõttes?

Norm on PSJKS § 14 lg 2 mõttes asjassepuutuv üksnes siis, kui kohtuasja lahendus sõltub otseselt selle sätte kohaldamisest või mitte-kohaldamisest. Kui aga probleem tuleneb mitte normist endast, vaid varasema menetluse puudustest (nt tarbijal ei olnud võimalust oma õigusi kaitsta), siis ei ole tegemist normi põhiseaduspärasuse küsimusega, vaid konkreetse menetluse kvaliteedi hindamisega. Sellisel juhul ei ole norm põhiseaduslikkuse järelevalve menetluses asjassepuutuv – kohus peab vastuolu korral lihtsalt jätma sätte konkreetsetes vaidluses kohaldamata ja rakendama vahetult EL õigust. Tegemist on konkreetse normikontrolli küsimusega, mitte üldnormikontrolliga.

4. Milliseid põhiseadusega kaitstud põhiõigusi või vabadusi PankrS § 100³ lg 4 p 1 riivab?

PankrS § 100³ lg 4 p 1 võib riivata mitmeid põhiseadusega kaitstud põhiõigusi ja põhimõtteid. Esiteks PS § 15 lg 1, mis tagab õiguse pöörduda kohtusse oma õiguste kaitseks, ja PS § 24 lg 5, mis sätestab põhiõiguse kohtuotsust edasi kaevata. Samuti võib olla riivatud PS § 12 võrdse kohtlemise põhimõte, kui tarbijakrediidi juhtumeid koheldakse ebamõistlikult erinevalt võrreldes teiste võlausaldajate nõuetega. Lisaks võib norm mõjutada PS § 32 omandipõhiõigust, kuna võlgniku vara arvel võidakse rahuldada nõue, mille õiguspärasust sisuliselt ei kontrollita, ning PS § 13 lg 2 õigusselguse ja õiguskindluse põhimõtet, kui kohtulik kontroll nõude üle on välistatud.

Euroopa Liidu õiguse kontekstis tuleb arvestada ka Eesti Vabariigi põhiseaduse täiendamise seaduse § 2-ga, mille kohaselt kohaldatakse põhiseadust Eesti kuulumisel Euroopa Liitu arvestades liitumislepingust tulenevaid õigusi ja kohustusi, sh EL õiguse ülimuslikkust.

5. Kas ja kuidas on PankrS § 100³ lg 4 p 1 vastuolus põhiseadusega?

Üldjuhul ei ole PankrS § 100³ lg 4 p 1 põhiseadusega vastuolus. Säte väljendab õiguskindlust ja kohtulahendite lõplikkuse põhimõtet (*res judicata*), mis on põhiseadusega kooskõlas ning mida tunnustab ka Euroopa Liidu õigus. Põhiseadusvastasuse risk võib tekkida vaid erandlikult – olukordades, kus normi mehhaaniline kohaldamine välistab tarbija õiguse tugineda EL õigusest tulenevatele kaitsenormidele ja varasem menetlus ei ole taganud talle tõhusat kaitset. Seega ei ole säte ise põhiseadusega vastuolus, kuid võib konkreetsetes olukorras osutada põhiõigusi riivavaks.

Täiendavalt märgime, et põhiseaduslikkuse järelevalvet ei ole vaja algatada ainult seetõttu, et Eesti õigus võib olla vastuolus EL õigusega. Sellisel juhul tuleb vaidlus lahendada otse EL õiguse alusel, jättes vastuolus oleva sätte konkreetse juhtumi puhul kohaldamata. Vastuolu EL õigusega ei tähenda automaatselt, et norm on põhiseadusega vastuolus – põhiseaduslikkuse järelevalve menetlus on vajalik üksnes siis, kui küsimus puudutab normi kooskõla põhiseadusega endaga, mitte selle vastavust EL õigusele. Seega võib ja peab pankrotiasja menetlev kohtunik vajadusel PankrS § 100³ lg 4 p 1 kohaldamata jätma ning tugineda otse EL õigusele ja Euroopa Kohtu praktikale.

Lugupidamisega

(allkirjastatud digitaalselt)

Liisa-Ly Pakosta
justiits- ja digiminister

Eleri Kästik 57808738
eleri.kastik@justdigi.ee

Ilona Pöld 5365 8989
ilona.pold@justdigi.ee